MAGYAR HÍRLAP HÁTTÉR 2013. ÁPRILIS 22., HÉTFŐ

Magyarok, tűnjetek őseitek földjéről!

ÉPP CSAK VÉGE A HÁBORÚNAK, S A RÉGI-ÚJ CSEHSZLOVÁK ÁLLAM MOSZKVA VÉDELME ALÁ KERÜL. BENES FELISMERI, MOST KELL MUNKÁHOZ LÁTNI...

SINKOVICS FERENC

A csehszlovák–magyar lakosságcsere történelmünk egyik legtragikusabb epizódja. Nincs mit magyarázni, ez Trianon folytatása volt, más eszközökkel. A lakosságcsere, illetve a magyarok kitelepítése hatvanhat évvel ezelőtt, áprilisban indult meg a Felvidéken. A most 93 esztendős Skultéty Csaba, a Szabad Európa Rádió egykori szerkesztője 1946-tól a csehszlovák áttelepítési bizottság miskolci csoportja mellett dolgozott a magyar kormány képviseletében. Vele beszélgettünk a lakosságcseréről.

– Eredetileg szó sem volt lakosságcseréről...

– Valóban nem. A második világháború alatt Eduard Benes, a csehszlovák emigráns kormány feje azzal a tervvel érkezett Moszkvából Kassára, hogy létrehozza a színtisztán szláv lakosságú Csehszlovákiát. Sztálin támogatta ebben. Benes először is a szudétanémeteket telepítette ki a cseh területekről, ehhez megkapta a szövetségesek jóváhagyását, és ugyanígy akarta megtisztítani Szlovákiát is. Hozzá kell tenni, már a Tiso-féle szlovák bábállamban is folytak tisztogatások, Németországtól eltekintve Európában elsőként semmisítették meg a náluk élő zsidóságot, javarészt magyar zsidókat. Tisoék egyébként a szlovákságot felemelő csehekkel is rosszul bántak, egyszerűen kiutálták őket Szlovákiából. A háború után persze visszaállították az egykori csehszlovák államot, de ennek a szlovákiai vezetője tovább akart menni a Tiso által megkezdett úton, már ami a tisztogatásokat illeti. Úgy látta, eljött a pillanat, ki lehet tenni a szlovákiai németeket, de ami a legfontosabb, a magyarokat is! Nem cserével, hanem egyoldalúan.

– Hogyan, milyen lépésekkel kezdtek a magyartalanításhoz?

– Először is, aki az utolsó csehszlovák népszámláláskor anyanyelvében németnek vagy magyarnak vallotta magát, annak a benesi rendelkezések értelmében elvették az állampolgárságát. Tehát teljes kiszolgáltatottságban állt ott a szlovákiai magyarság, a megsemmisítéstől fenyegetve. Messze volt még a párizsi békekonferencia, a szovjet védelem alatt álló csehszlovák, illetve szlovák vezetés azt tett, amit akart. Először valóban a magyarok egyoldalú kitelepítésére gondoltak, de aztán egy szelídebbnek tűnő ajánlat keretében javaslatot tettek a lakosságcserére.

– Úgy tudni, Gyöngyösi János, a magyar koalíciós kormány külügyminisztere azt mondta csehszlovák tárgyalópartnereinek, hogy tolják északabbra a magyar határokat, s akkor nem lesz szükség a sok szervezéssel és bajjal járó cserére, a felvidéki magyarok a helyükön maradhatnak.

– Igen, történt egy ilyen próbálkozás, de a politikai realitások teljesen kizárták a határeltolás esélyét. Maradtunk tehát a cserénél. A szlovákok ekkor olyan delegációkat küldtek Magyarországra, amelyeknek valamilyen hatásos propagandával lehetőleg minél több szlovákot kellett meggyőzniük arról, hogy településjön át Szlovákiába. Minél többet, mert így ugyanannyi magyart rakhattak át ők is a határon!

– Mi volt a kiválasztás alapja, kiket jelöltek ki cserére a szlovák hatóságok?

– Történelmi kutatások szerint céltudatosan meg akarták törni az ottani magyarság gerincét. Először is a középosztály szellemi elitjét jelölték ki, valamint a falvakban a tekintéllyel rendelkező, módos gazdákat. Feltétlenül meg akarták bontani a Csallóköz és a Mátyusföld színmagyar tömbjét, ezt is elsőrendű feladatnak tekintették.

– Érződött ezeken a delegációkon a híres benesi sovinizmus?

– Engem akkor a Miskolcon működő csehszlovák – gyakorlatilag szlovák – delegáció mellé rendelt a budapesti külügyminisztérium, mint összekötőt. Azt kellett figyelnem, hogy betartja-e a csoport a megállapított szabályokat. A delegáció tagjainak döntő többségén nem érződött semmiféle nacionalizmus, sovinizmus. Civil emberek voltak. Le is cserélték az egyik vezetőjüket, egy jegyzőt, mert még a magyar időkből való katonatörténeteit mesélte nekünk.

– Kiket győzködtek tulajdonképpen ezek a delegációk?

– Akiket szlovákoknak hittek, jóllehet azok egy kukkot sem tudtak szlovákul. Szinte csak ilyen volt. A menynyiségen volt a hangsúly, mert így minél több minőségi magyarnak tehették ki a szűrét odaát. Azzal győzködték a szerencsétlen embereket, egy szovjet iga alá került, kifosztott, nyomorban élő ország polgárait, ahol a családfők jelentős része hadifogságban volt, és az infláció már trilliókban számolt, hogy Szlovákiában sokkal jobb anyagi helyzetbe kerülnek, köszönhetően a nyugati gazdasági segítségnek is.

– Nyilvánvalóan volt olyan, aki ugrott erre...

– Persze. Beszéltem például egy háromgyerekes fiatalasszonnyal, akinek a férje hadifogságban volt. Azt mondta, azért települ át, mert ott lehet cukrot kapni. Léteztek más megközelítések is. Egy bükki falu jegyzője kifejezetten örvendett a lakosságcserének, mert, ahogy mondta, egy emberként települt át a falu söpredéke. Arról, hogy más delegációk milyen eredménnyel agitáltak az ország más részein, például Békéscsabán vagy Tótkomlóson, nem tudok beszélni, én a borsodi régióban dolgoztam.

– Úgy tudni, nagy volt az aránytalanság az anyagiak tekintetében. Az itteni szlovákok szép magyar felvidéki házakba költözhettek, az ottani magyarok viszont sokkal szerényebb hajlékot kaptak ideát.

– Igen, ezt tudta a csehszlovák kormány is, s az anyagi különbséget beleszámította a Magyarországtól kapott háborús jóvátételbe.

– Konkrétan hogyan, milyen körülmények között zajlott a csere?

– A szlovák áttelepítési hivatal hónapokkal előre kijelölte és értesítette a kiutasítandókat. A kitelepítés megindításának napjára pedig teherautók érkeztek Magyarországról, s felsorakoztak a vasútállomásokon. Engem meghökkentett, hogy a kocsikon a kisméretű magyar zászlók mellett vörös zászlócskák is voltak. Csak a közbelépésemre távolították el az utóbbiakat a teherautókról. Még bőven benne voltunk a koalíciós korszakban. A kitelepítettekre óriási lelki nyomás nehezedett. Állampolgárság nélkül, a szlovák hatóságok kényének-kedvének kiszolgáltatva, vagyonuktól megfosztva, szülőföldjükről kiebrudalva fel sem tudták mérni, hogyan folytatódik az életük.

– Igen, de dönthettek volna másként is. Pozsony lehetőséget adott erre.

– Persze, az úgynevezett reszlovakizációs rendelettel. Ez arra a hivatalos propagandaszólamra épült, hogy a szlovákiai magyarok zömmel elmagyarosodott szlovákok. Így tehát bármelyik magyar kérheti a reszlovakizálás kegyét, s akkor helyben maradhat, s visszakapja az állampolgárságát. Ezzel persze minden magyar jogigénye elvész.

– Sokan éltek ezzel?

– Sokan. Úgy emlékszem, háromszázhatvanezren. Ők csak titokban maradhattak magyarok.

– Mit szólt a Nyugat ehhez a lakosságcseréhez, amelyben ott bujkált a nagy sztálini népkitelepítések példája, elég ha a krími tatárokra gondolunk.

– A háború utáni években a nyugat-európai országok, élükön kormányaikkal, alapvetően saját gondjaikkal voltak elfoglalva. De a közép-európai fejlemények fokról fokra elrettentették a nyugati közvéleményt. Sőt! Birtokomban van a francia külügyminisztérium egyik nagyobb terjedelmű dokumentációs felmérése, és a teljes valóságot ábrázoló helyzetismertetése az akkori szlovák-magyar viszonyról. Tudni kell, Prága azt az igényt támasztotta a párizsi békeszerződés tervezetében, hogy kétszázezer magyar maradhasson összesen Csehszlovákiában. Mire létrejött azonban a békekonferencia ezt a tervet már Moszkva támogatta a nagyhatalmak közül, a Nyugat időközben szerzett információi nyomán viszont megbukott az elképzelés.

– Hányan települtek át?

– A Csehszlovákiából különböző címeken Magyarországra kitelepített személyek száma kilencven-száztízezer között mozog. Azért mondom azt, hogy különböző címeken, mert a lakosságcsere-egyezmény értelmében a megállapított kvótán felül Csehszlovákiának jogában állt a háborús bűnösnek tekintett személyeket teljes vagyonelkobzással kitelepíteni. Ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy a nekik különösen nem tetsző személyeken kívül a teljes vagyonelkobzással küldhessék el a legmódosabb magyar gazdákat is a felvidéki falvakból. És akkor még nem is beszéltünk azokról, akiket a kezdeti időkben deportáltak a szülőföldjükről, bár ezt a folyamatot a nemzetközi felháborodás leállította.

– Miféle deportálás volt ez?!

– Körbekaptak éjjel egy-egy falvat, s az összefogott embereket egyszerűen áttették a határon, vagy elvitték Csehországba, s ott szétszórták őket.

– Vajon hogyan látják a szlovákok, mennyire sikerült megoldaniuk a problémáikat a lakosságcserével?

– Robert Fico mondta ki a lényeget korábban, a Matyica Szlovenszka turócszentmártoni gyűlésén. Úgy fogalmazott, hogy a „szlovák államot nem kisebbségeknek teremtettük, hanem önmagunknak. Az állam nem tűrheti tovább, hogy a kisebbségek jogaikra hivatkozva zsarolják". Ez mindenre választ ad. ■

Skultéty Csaba személyes közbelépésére volt szükség ahhoz, hogy a lakosságcserében részt vevő magyar teherautókról eltávolítsák a vörös zászlót FOTÓ: HORVÁTH PÉTER GYULA

Menni, vagy maradni

Az áttelepülés és kitelepítés törvényes kereteit hosszas tárgyalássorozat után az 1946 februárjában megkötött szlovák–magyar lakosságcsere-egyezmény szolgáltatta, amely szerint annyi magyart lehetett kitelepíteni Csehszlovákiából, ahány szlovák nemzetiségű jelentkezik a hatóságoknál, hogy a jövőben el akarja hagyni Magyarországot, és a szlovák állam keretei közt kíván élni. Sok magyarországi szlovák családban nézeteltérések voltak a „menni, vagy maradni?" kérdése miatt. A kitelepítésekre és áttelepülésekre 1947 áprilisa és 1948 nyara között került sor, amikor mintegy 110 ezer magyar nemzetiségűt kényszerítettek otthona elhagyására, és ezzel szemben, a széles körű agitálás ellenére is csak nagyjából 73 ezer szlovák hagyta el hazánkat. Bár a Magyar Áttelepülési Kormánybiztosság igyekezett a lakosságcsere keretében betelepülő magyar családokat, rokonokat lehetőleg egy helyre, vagy egy adott környékre telepíteni, ez a gyakorlatban sajnos meglehetősen ritka volt. A legtöbb magyart a Csallóköz térségéből telepítették át, főként Pest megyébe, Nógrádba, a Dél-Dunántúlra és a Dél-Alföldre a korábban kitelepült szlovákok és németek helyére. Ily módon gyökeresen megváltozott a fentebb említett régióknak a két világháború között még tarka etnikai térképe. (Wikipédia)